

Prosperi Fagnani in primum Librum Decretal.

29 quod falsum esse nescias: unde in effectu, opinio aliud non est quam iudicium probabile de veritate alicujus rei. Et probatur in c. Ego solus 9. dist. ponderando illa verba: *Non ideo verum patem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per probabiles rationes quod a vero non abhorreat, persuadere poterunt.* Nam verbum patem designat iudicium, quod fit de propositionibus Scripturarum; & sequentia verba per probabiles rationes persuadere poterunt, denotant hoc iudicium non esse scientificum; sed opinativum & probabile, cum nitatur rationibus probabilibus: quae non convincunt omnino, sed persuadent dumtaxat. Demum verbum illud *verum* nec non verba quod a vero non abhorreat, demonstrant tale iudicium esse de veritate rei; quia intellectus credit quod est verum seu putat esse verum: quamvis certo non noverit; sicut enim propositio necessaria generat assensum necessarium de veritate illius: ita probabilis propositio generat assensum probabilem de eisdem veritate. Idque non obscurè innuit Aristoteles in 2. de animâ text. 153. dum ait: *Opinari non in nobis est; necesse enim falsum aut verum dicere.* Quae ratio inepta esse, nisi iudicium opinativum penderet a veritate objecti. **129** Atque hinc notabiliter deducitur, ut aliud sit propositio iudicare probabilem; & aliud eam opinari seu iudicare probabiliter esse veram. Inter haec enim quatuor sunt differentiae ad quas oportet diligenter advertere, quia illarum confusio multo traxit in errorem. Prima differentia est, quia cum iudicamus propositionem esse probabilem: hoc iudicium non cadit super illius veritatem, sed super probabilitatem; non enim iudicamus eam esse veram, sed tantum esse probabilem. At contra cum propositionem opinamur, iudicium nostrum est de illius veritate: quamquam cum formidine partis opposita, quia opinando quis credit quod verum est seu putat esse verum. Quamvis ut cum Baldo loquar, certitudinariè non noverit. Secunda differentia est, quia propositionem iudicare probabilem: non est illi præbere assensum opinativum seu probabiliter ei assentiri tantquam veræ, cum hoc iudicium: ut prædicti, non fit de veritate propositionis, sed tantum de illius probabilitate; ideoque multas opiniones probabiles iudicamus & tamen eas non sequimur: ut docet experientia & patet in exemplo P. Suarez, de quo supra num. 39. Sed è converso propositionem opinari seu iudicare probabiliter veram esse, aequè est illi assensum præbere: licet non cum omnimoda certitudine, cum opinio fit assensus pro una parte contradictionis cum formidine alterius: ut definiunt Philosophi. Tertia differentia, quia cum iudicamus propositionem probabilem esse: huiusmodi iudicium est evidens & scientificum, non opinativum; certo enim cognoscimus rationes illius esse suasibiles & non convincentes: unde non opinamur esse probabiles, sed scimus; neque enim opinari simul idem & scire contingit: ut dicitur in 1. Posteri. esp. 26. Idque fatetur vel ipsi defensores probabilitatum: ut apud Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. num. 18. in fine, dum assentit: ad hoc ut liceat sequi opinionem probabilem, necessariò requiritur ut omnino certum sit eam probabilem esse; & alioquin, si sufficeret iudicium opinativum de probabilitate illius: daretur opinio opinionis & probabiliter probabilitatis; & fieret processus in infinitum. Contra verò, cum propositionem opinamur seu veram esse credimus eius assentimur cum formidine partis alterius; certum est hoc iudicium non esse scientificum, quia opinio contradistinctur à scientiâ & aliis virtutibus intellectibus: ut in 6. Et hic. c. 3. in princ. & in 1. Posteri. c. 26. & fuit probatum est supra num. 69. 85. & 87. **131** Quarta demum differentia consistit in eo, quod cum iudicamus unam partem iudicium esse probabilem: postquam similiter probabilem iudicare illius contradictionem. Ratio est, quia cum hoc iudicium non fit de veritate propositionis; sed de illius probabilitate: ut dictum est in prima differentia; & probabilitas aequè convenire possit utrique parti contradictionis; consequens est ut nihil repugnet, quominus intellectus iudicare possit duas contradictiones simul esse probabiles; quamquam enim impossibile sit ut idem intellectus se determinet ad contradictionem, tamen hoc duz propositiones: Probabile est hoc esse verum vel licitum; & probabile est hoc esse falsum vel illicitum, non sunt contradictiones, quia utramque simul potest esse probabile cum probabilitate, ut prædicti, aequè conveniat vero & falso; ac proinde non implicat, quin intellectus possit utramque partem contradictionis simul iudicare probabilem, idque adprobant Auctores utriusque sententiae. At è converso cum opinamur unam partem contradictionis eique assentimur opinativè & probabiliter: minimè possimus illius contradictionem opinativum cadat super veritatem propositionis: ut diximus in prima differentia; sicut est impossibile ut duz contradictiones sint veræ: ita impossibile est, ut illas si-

mul opinemur seu veras esse iudicemus etiam probabiliter & cum formidine; idque clarè docuit Aristoteles in 4. Metaph. c. 1. circa med. ubi sic ait: *Impossibile namque est quempiam idem putare esse & non esse.* Loquitur ergo ibi Philosophus de iudicio opinativo & cum formidine, ponderando illud verbum putare; nam quod opinamur, putamus; quod putamus incertum est, inquit Donatus apud Joannem Calvinum in verbo opinari. Igitur secundum Aristotelem non est impossibile, ut idem intellectus simul opinetur seu iudicet cum formidine utramque partem contradictionis esse veram. Et prope finem, idem docuit sperulissime his præcis verbis: *impossibile est simul eandem idem arbitrari esse & non esse; simul etenim habet opiniones contrarias, qui de eò re habere tenet mendax.* Patet ergo evidenter in sententiâ Aristotelis esse impossibile, ut quis simul habeat duas contrarias opiniones & opinetur seu iudicet etiam cum formidine duz contraria esse vera. Præterea impossibile est, ut iudicemus five cum formidine five sine formidine aliquid esse; quod certo scimus non sic esse: ut patet in 4. Metaph. c. 6. sed certo scimus utramque contradictionem non esse veram: ut in eod. c. 6. Ergo five cum formidine five non, utramque veram iudicamus unam determinatè veram, necesse est ut cum formidine iudicemus alteram determinatè falsam. Quod adè verum est, ut nec per diversa media possimus utriusque simul assentiri. Ratio est, quia utraque per diversa media vera esse non potest; nam ut ratiocinatur Gregor. Ariminen. quæst. 2. prolog. in princ. Propositiones contradictoriae non possunt unquam verificari; etiam respectu duarum causarum, quia aliquin tu & ego possimus facere, ut duo contradictoria essent vera: quod nec Deus facere potest cum toto mundo. Undè sicut utraque etiam per diversa media vera esse non potest; ita neque per diversa media utraque credi potest, quia id quod non potest esse; neque potest verum iudicari, ut in 4. Metaph. d. c. 6. **132** Ideoque Durandus in prolog. quæst. 1. num. 21. ait: *Estimare contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis, etiam si voce proferatur, & Angelus in conf. 87. incipien. Hic punctus, circa fin. Nec Legislator, inquit, nec Deus ipse potest, actum repugnantem in esse producere, cuius dictum sequitur Decius in l. ubi repugnantia, ff. De regal. Jar. Arque ita non possit intellectum, physicè & naturaliter loquendo, utramque partem contradictionis opinari; neque ex principis intrinsecis autoritatum. Tradiderunt idem Gregorius de Arimino in prolog. art. 1. quæst. 2. & Durandus loco citato, qui ad hoc citat etiam Aristotelem & S. Thomam, & in hoc equivocaverunt Valquez in 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 62. cap. 3. num. 10. & ex illo Azor. Instit. moral. lib. 2. c. 16 qu. 2. & 3. & c. 17. qu. 7. qui scripserunt, duos contrarios probabiles assensus circa eandem propositionem moralem haberi à nobis posse; alterum scilicet ex principis intrinsecis rationum, alterum verò ex principis extrinsecis autoritatum. Et Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. num. 12. qui consultando Valquez amplius affirmavit etiam per intrinsecis principia, posse intellectum utramque partem contradictionis opinari & utriusque assentiri, quia non repugnat ex iisdem principis diversimodè intellectus seu applicatus contrarias opiniones oriri. In hoc, inquam, equivocaverunt, quis pro eodem accepterunt posse intellectum præbere opinativum assensum utrique parti contradictionis; & posse utramque partem contradictionis iudicare probabilem; cum tamen hæc duo multum differant: ut in superioribus monstratum est. Nam primum intellectus nullo modo potest, etiam naturaliter & physicè; potest autem secundum, quia ut prædictum, præbere assensum opinativum uni parti contradictionis seu unam partem opinari, est iudicare illam esse veram, licet cum formidine partis alterius; nam assensus opinativus est iudicium probabile, dictans rem ita esse. Non potest autem quis simul iudicare rem probabiliter esse & probabiliter non esse; sed cum unam partem iudicat probabiliter esse veram: necesse est, ut eja contradictionem iudicet probabiliter esse falsam; quia sicut duz contradictiones vere simul esse non possunt: ita nec potest intellectus iudicare five per assensum probabilem, five per assensum necessarium illas veras esse; sed si uni assentitur tantquam veræ: oportet ut alteri assentiat tantquam falsæ. At verò iudicare propositionem probabilem: non est præbere illi assensum opinativum, quia hoc iudicium non est de veritate propositionis; sed de illius probabilitate: quæ tamen confundunt Valquez & Sanchez, non constituentes inter hæc duo aliquam differentiam: ad quod si advertissent in prænominatam equivocationem non incidissent: unde iure optimo illorum errorem redarguit & latè confutat Andreas Blancus ex eadem Societate Jesu, sub nomine Candidi Philalethi in libello seu tractatu de opinionum præxi, quæst. 3. per totam & præcipuè pag. 48.*

vers. dicendum; & qu. 5. pag. 77. vers. Adverte primò & pag. 84. vers. Confirmatur & vers. Secundo & in 3. Corollario, pag. 171. vers. Nam quoad illud. Cui libello præter ipsum Andream subscrípserunt ejuisque doctrinam **136** probantur alii octo non obscuri nominis Sacre Theologie Professores & Magistri: ut patet in princ. libelli; & ante eum idipsum advertit Castro Palao par. 1. disp. 2. §. 2. num. 4. ubi impugnando Sanchez, ait: *Neque ab intrinsecis neque ab extrinsecis motibus procedere possunt in eodem intellectu duz assensus probabiles contrarii, quia intellectus non habet libertatem propositâ veritate objecti: nisi ut assentiat parti quam veram existimat, qualis est una tantum pars & hæc sola probabilior.* Et Sanchez equivocavit dum fecit transitum à probabili objecto ad probabile iudicium; nam stat quidem de objecto contrario seu in contrarium movente: formari posse iudicium, quod tale objectum sit ex utraque parte probabile; sed hoc est iudicium evidens de probabilitate honestatis: quod est insufficientis ad honestè agendum; & non est illud iudicium probabile de veritate honestatis; quod tanquam necessarium ad honestè agendum requiritur ab omnibus: quod cum haberi non possit, nisi de una parte contradictionis: manifestum est nondum invenisse Sanchez, quomodo utramque possit quis opinari & in præxi sequi. Hæc ille. Et concordant Layman lib. 1. Theol. moral. tract. 1. c. 5. Bresserus lib. 3. de conscientiâ & novissimè Julius Mercorus in tract. de probabilitate opinionum par. 2. art. 1. ubi pluribus ostendit repugnare rationi, ut idem intellectus simul possit assentiri assensui opinativo utrique parti contradictionis. Et pro hæc sententiâ allegat etiam D. Cardinalem de Lugo, disp. 10. de Fide, sect. 1. num. 14. affirmantem equivocacionem pati: qui conjuncti hæc duo, credere conclusionem illam esse probabilem & credere probabiliter illam: quæ sunt valde diversa; nam qui tenent aliquam propositionem probabilem, concedunt simul contrariam esse probabilem non tamen credunt veram etiam assensu probabili: aliquos habere assensus duos probabiles de objectis contradictionis. Hæc ibi. Nec admittenda est consideratio Vasquez: quod licet intellectus speculativus opinetur ex intrinsecis principis, unam opinionem esse veram: tamen intellectus practicus licet è nunc potest assentiri opinioni opposita; & in præxi illam sequi ex principio extrinsecò; & quod probati Auctores eam sequuntur. Quoniam, ut inquit S. Thomas in 1. par. quæst. 79. art. 11. Intellectus practicus & speculativus non sunt diversa potentia, quia ut dicitur in 2. de animâ: *intellectus speculativus per extensionem fit practicus; una autem potentia non mutatur in aliam; & infra: secundum autem hoc differunt intellectus speculativus & practicus; nam intellectus speculativus est qui: quod apprehendit non ordinat ad opus, sed ad solam veritatis considerationem; practicus verò intellectus dicitur qui: hoc quod apprehendit ordinat ad opus; & hoc est quod dicit Philosophus: ubi supra, quod speculativus differt à practico sine: unde à fine denominatur atterque; hic quidem speculativus; ille verò practicus.* Hactenus verba D. Thomæ. Cum ergo intellectus speculativus ex solâ veritatis consideratione, secundum propria & intrinsecis principia apprehendit unam opinionem probabilem esse veram, non potest intellectus practicus simul apprehendere probabilem esse veram illius contradictionem eamque ad opus ordinare ex principio extrinsecò; & quod eam sequantur probati Auctores: ut putat Valquez; tum quia hoc modo eadem potentia intellectus speculativus & practicus apprehenderet & opinaretur duz contraria esse simul vera, quod nec Deus etiam per diversa media facere potest: ut inquit Durandus & Gregorius de Armino supra citati, num. 133. tum quia intellectus practicus hoc modo non ordinaret ad opus opinionem quam intellectus speculativus apprehendit probabilem esse veram; sed potius illam destrueret opinando & ad praxim ordinando illius contradictionem; nec isto modo practicus intellectus esset extensio intellectus speculativi, sed magis esset illius destructio; & una potentia in aliam transiret contra Doctrinam Aristotelis & S. Thomæ. **138** Fateor quidem intellectum posse successivis temporibus nunc adhærere uni opinioni; & paulò post, relicta illâ adhærere oppositæ, c. Certè 12. quæst. 1. c. Beatus 22. quæst. 2. & habetur 25. quæst. 9. per tot cap. 1. de sequest. possess. & fruct. c. non debet de consang. & affinit. & tradit Anchar. conf. 210. Inter contraria num. 1. quia propter diversa phantasmata quotidie generantur in nobis opiniones diverse, secundum Philof. 3. de animâ: cuius autoritate se excusat Quintilianus Mandosius, quod à priori sententiâ deliceret in reg. 32. de super. benef. vac. per obit. famil. Card. quæst. 21. num. 5. Quinimò ut Socius ait conf. 150. num. 1. lib. 1. Variabilis est opinio speculativa; & ideo quasi impossibile est Doctorem non esse sibi contrarium aliquando. Verum, ut simul idem intellectus opinetur & in præxi sequatur: duz contrarias opiniones

æquè probabiles, non tantum moraliter; sed etiam naturaliter & physicè est impossibile: ut ex prædictis conit; & consequenter in æqualitate contrariarum opinionum, intellectus est in pendenti & manet suspensus ac dubius. L. Duo Iudices dati, junctâ glossâ 1. ff. de re judic. l. in ambiguo, ff. de reb. dub. l. fin. C. de condit. indeb. gloss. 1. & Bald. num. 1. in l. de statu, ff. de testam. Bart. in l. Admonendi, num. 20. ff. de jurjur. S. Thomas in 3. sentent. dist. 27. quæst. 1. art. 4. Durandus ibidem quæst. 2. ad 2. S. Antonius in 1. petit. 3. c. 10. §. 9. Sotus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. Navar. in c. Si quis autem, num. 12. de pan. dist. 7. **139** Probatur secundo, hæc prima conclusio, quia secundum Philosophum: opinari non est liberum; necesse est enim ut potentia rationalis moveatur ab objecto: unde si motiva intellectum moventia persuadent aliquid esse verum, non potest intellectus existimare seu opinari illud esse falsum; neque è converso; & cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat unam esse veram, alteram falsam: ut inquit S. Thomas quodlib. 8. art. 13. naturaliter impossibile est, ut intellectus simul opinetur utramque: ut evidenter monstratum est in præcedenti argumento. Et similiter impossibile est, ut opinetur eorum alteram quam maluerit; quia cum rationes utrinque sint æqualis ponderis: intellectus inlar statere habentis ab utraque parte pondera æqualia, stat in pendenti: ut dicitur Legge, Duo Iudices ibi utramque in pendenti esse, ff. de re judic. nec potest flecti & inclinari magis in unam partem quam in alteram, quia non habet sufficientia motiva ad iudicandum probabilitè veram magis hanc quam illam: quod est opinari. Undè oportet intellectum quiescere: quod evidentiùs monstrabitur infra in 14. argumento primæ conclusionis, à num. 154. Hoc posito, Si quis (reluctante rationali potentia) adhuc velle opinari & loqui utramque opinionem æquè probabilem ut eorum alteram: hic sane proditor esset perniciæ sui intellectus; nec putaret sic componendo fe verum dicere: idoque non opinaretur, sed fingeret; quia non moveretur ab objecto, sed à voluntate: ut patet exemplo istarum existens in æquilibrio: quæ si paulisper à manu moveretur, jam non liberet æqua lance nec verum dicere; sed magis fingeret. Quippe tam in latera quam in intellectu, pondera sunt independentè à libertate. Nam imaginari quidem possimus ut volumus: non autem opinari, quia imaginari est fingere pro libro voluntatis & componere ad ipsius imperium; sed opinari est non pro arbitrio fingere, sed examinare & sequi rationum momenta à quibus intellectus determinatur ad hoc vel illud opinandum: ita ut non sit in voluntatis arbitrio. Idque aperte docuit Aristoteles 2. de animâ text. 153. nam secundum eum: non est eadem imaginatio & opinio: hæc enim passio in nobis est, cum volumus: licet namque cum libet, fingere quicquid volumus, sicut qui in memoratis versantur & simulacra faciunt; opinari autem non in nobis est: necesse enim est, aut falsum aut verum dicere. Hæc ibi. Porro intellectus in intelligendo est veluti Pictor qui efformat rerum imagines; & quidem interdum est pictor fingendo ad libitum, secundum illud Horatii, Pictoribus atque Poetis. Quilibet audendi semper fuit æqua potestas. Et tunc neque verum neque falsum dicit, sed fingit ut libet; ideoque nec dicitur falsa imago chimæra seu Hippocentauri; interdum verò est Pictor imitando: puta hominis vel leonis imaginem exprimentem; & tunc dicitur semper verum vel falsum exemplar, secundum quod conformatur vel non conformatur prototypo; & in hoc secundo casu non est liber, sed omnino legi debet prototypum; quod si non sequatur, sed ad libitum voluntatis pingat: jam non imitatur nec exprimit verum, sed fingit; nam exemplarium quatenus discrepat ab originali, est adulterum & falsum: ut in Authen. de Tabellion. §. Illud quoque, junctâ glossâ in ver. adulterum; & notat Bald. conf. 405. Pandus quaestio. nis circa fin. vers. Ex his apparet lib. 4. & cons. 307. Proponitur quid in fin. lib. 5. Angelus conf. 347. Vter stipulatus, num. 1. Ergo similiter, cum motiva ad iudicandum utrinque sint æqualia; Si intellectus non vult fingere, sed verum dicere & iudicium suum objecto conformare: tunc necessariò dubitat. **141** Probatur tertio, eadem conclusio autoritate Aristotelis 1. Topic. c. 9. in princ. ubi sic dicit: *Sunt autem problemata & de quibus contrarii sunt syllogismi; dubitationem enim habent; utramque sic se habent, an non, eò quod de utrisque sunt rationes suasibiles.* Hæc ibi. Ecce igitur textus clarus à defensoribus probabilitatum, quod sciam, adhuc non ponderatus, in quo propositio dicitur dubitationem habere, cum pro utraque parte sunt rationes probabiles, seu quod idem est, suasibiles. Nec obstat, si Auctores contrarie sententia dicant hunc locum Aristotelis non procedere: quod intellectus præbet assensum opinativum propositioni problematicæ, & ex probabilibus rationibus se determi-

in 1. Ecthe. c. 3. & plenius dictum est sup. num. 50. & 51. Is qui determinat se ad unum sine ulla formidine contrarii, utique moralem habet certitudinem requisitam ad recte operandum: ut per D. Thomam in 3. sentent. dist. 23. quest. 2. art. 2. quest. 3. Tum quia alioquin nihil agere possumus; & Deus requireret à nobis impossibilia; etenim omnino impossibile est omnium esse demonstrationem: ut legitur in 4. Metaph. c. 2. post. princ. Tum quia cum ex duabus opinionibus de eodem oporteat unam esse veram; alteram falsam: ut per D. Thomam quodlibet. 8. art. 13. Is qui iudicat unam partem esse falsam, eo quod non habeat pro se ulla rationes suasibiles vel autoritates alicujus momenti: in necessariam consequentiam iudicat esse veram illius contradictoriam. Tum denique quia si licitum est sequi opinionem probabiliozem cuius opposita est probabilis: ut patet infra in 2. quest. principali: multo fortius licitum est sequi probabilem cuius opposita est improbabilis: nam respectu improbabilis opinio probabilis dici potest probabilior. Clem. unie. 8. in vers. Opinionem secundam, de Summa Trinitate & Fide Catholica, c. Castellanus, vers. Sed posterior sententia, de feris cum concordantibus: de quibus infra num. 270. vers. Decimum novum fundamentum. Ex hoc primo casu, qui sequitur opinionem specificentem actum pro licito; non est imprudens, nec exipit de discrimini; neque ex contrarietate opinionum in aliquam dubitationem adducitur, sed est certus moraliter & sine omni formidine. Unde non intrant Doctrinæ S. Thomæ, Scoti & aliorum: quod superius citavimus pro opinione negativa; nec vendicant sibi locum rationes in ea ponderate. Et quamvis opinio opposita sic tutior; tamen non tenetur aliquis eam sequi, quando est falsa seu improbabilis: imò si eam sequeretur, esset ridiculus tanquam vir modici iudicii & trepidans: ubi non est timor. Unde idem S. Antonius in 1. part. rit. 3. c. 10. curans scrupulosos; ait non obligare ita Dei & Ecclesie Precepta, ut eorum observantia quis fiat ridiculosus: saltem apud discretos & bonos. Et S. Ambrosius in psalm. 118. Non sit ergo, inquit, irrationalis timor nec est sapientia sine timore Dei: ita timor sine sapientia esse non debet. Huc etiam spectat illud Ecclesiast. 7. Noli esse justus multum. Et in terminis hujus primi casus non reperiri quemquam contradictorem ex antiquis aut modernis Scriptoribus. Secundo modo potest una tantum opinio iudicari probabilis, quando intellectus flectitur ad unam partem: dumtaxat propter rationes quas habet suasibiles vel autoritates moventes; nec convertit se ad partem oppositam, discutendo & examinando illius motiva; sed dicit: Sufficit mihi, ut opinio quam sequor probabilis sit ad hoc; ut recte ac prudenter agam; vel saltem, ut errorem declinem: de opposita nihil curo nec volo indagare an illa etiam sit probabilis vel probator. Et hic quidem assumit probabilitatem pro fine & regula suarum operationum: quod minimè licet. Et in hoc secundo casu procedit questio superius discussa & conclusio in ea firmata: quibus ita constitutis, non obstant contraria.

Ad primum namque respondetur, negando assumptum: imò enim, qui in actibus humanis ad motus pertinentibus eligit quod probabile est; imprudenter agit, quia tenetur pro regula suorum actuum eligere verum, quod est obiectum prudentiæ; & tamen eligit probabile, quod se habet ad verum & falsum. Item tenetur eligere quod est perpetuum verum & stabile; & nihilominus eligit opinionem probabilem, quæ hodie videtur vera & aliquando poterit deegi falsa. Item ut prudenter agat, tenetur iudicare de re secundum quod est; & tamen iudicat secundum quoddam putatur esse probabiliter & secundum apparentiam. Item debet esse certus saltem moraliter de rectitudine suæ operationis; quia tamen certitudinem non habet iudicium probabile, sed fluctuat & vacillat cum trepidatione & scrupulo. Item debet uti principio infallibili; & utitur opinione probabili, quam mentiri & fallere sepe contingit & falli. Item ex prudentia tenetur eligere certum & dimittere incertum; & tamen eligit iudicium probabile, quod est obnoxium formidini; & idem est timidum & incertum. Item tenetur agere cum virtute; & sequitur opinionem que à ratione virtutis excluditur. Item utitur iudicio probabili seu opinativo, quod tanquam incertum; & indifferens ad verum & falsum non potest esse obiectum prudentiæ. Item tenetur eligere bonum & rectum; & tamen eligit probabile, quod se habet indifferenter ad rectum & obliquum. Item ne sit imprudens, tenetur cavere periculum & nihilominus eligendo quod probabile est; exponit se discrimini: prout hæc omnia & alia plura his similia patet per viginti sex fundamenta superius allata. Igitur hæc propositio, qui in actibus humanis eligit quod probabile est; non agit temerè, sed prudenter: est omnino falsa. Et ad Jura Civili & Canonica, quæ decernunt causas & quæstiones ex argumentis probabilibus;

respondum est supra in ultimo fundamentis, num. 100. vers. Et eodem modo, dum Leges & Canonici.

Ad secundum respondetur, negando minorem, quia iudicium probabile morale certitudinem non habet; ut plene probatum est supra in 6. & 7. fundamentis & in 20. cum quatuor sequentibus. Ad id verò quod subiungitur in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus: latissimè responsum est supra in ultimo fundamento, à num. 98. usque ad num. 111. ubi evidenter ostenditur æquivocatio, quæ irrepsit in intelligentia hujus propositionis. Ex num. 100. explicatur locus Aristotelis in 1. Ethic. cap. 3. Discrimen igitur est inter iudicium certum moraliter & opinionem, quia iudicium certum moraliter nullam formidinem habet de falso. Unde si errat, hoc est omnino per accidens & præter intentionem. At opinans ratione formidinis quam habet, quod rei possit aliter se habere quam appareat: aliquo modo prævidet errorem; & etiam si raris accidit; non potest dici per accidens & præter intentionem evenire. Ita Julius Mercorius post scripta nostra visus in Tractatu de probabilitate opinionum par. 1. art. 14. vers. Verum

Ad tertium respondetur, negando minorem. Nam qui opinatur probabiliter, unam partem contradictionis ad illam se non determinat simpliciter & absolute: prout requiritur ad hoc, ut ejus operatio sit recta; sed solum illi assentitur cum formidine & fluctuatione, quæ moralem certitudinem tollit: ut in superioribus probatum est & præsertim in 7. & 20. fundamento.

Ad quartum respondetur, negando antecedens; imò enim etiam in his que ad mores non spectant, incautus & imprudenter agit qui pro regula suorum actuum utitur iudicio probabili; quod sepe fallit & falsum. Deinde respondetur, negando consequentiam, quia ad alii actibus humanis non recte infertur ad actus morales in quibus vertitur periculum salutis æternæ. Ad hoc bonus textus in d. cap. Significasti, il. 2. de homic. ibi pro eo, quod in altero nullum; in reliquo verò magnam periculum timeatur.

Ad quintum & sextum respondetur, negando esse supra humanam facultatem habere moralem certitudinem de omnibus eligibilibus. Primum enim hoc est contra Divinam Scripturam, quæ Ecles. 32. requirit; ut ante omnia opera verbum verax precedat nos & ante omnes actus consilium stabile; ut usè explicatum est supra in 1. fundamenti num. 60. Quare si Deus non requirit à nobis impossibilia: ut dicitur in argumento contrario; & tamen requirit, ut ante omnia opera ad veritatem perveniamus: consequens est, ut ad veritatem pervenire in actibus humanis nequaquam sit impossibile; seu supra humanam facultatem. Atque ita argumentum adversariorum in oppositum retorquetur. Deinde hoc est contra Cyprianum in Sermone de Baptismo, ubi ait: Neque lex tua scripta à lege naturali in aliquo discrepat, sed reprobatio mali & electio boni sic anime rationalis infixa sunt divinitus; ut de hoc nemo rectè cavetur, quia nulli ad hanc rem professionem decepit scientia sine potentia; quia & quod agenda est, scimus; & quod scimus, facere possumus. Hæc Cyprianus. Præterea hoc est contra Scholasticos primæ Classis, quos supra retulimus in 14. & in seqq. fundamentis, qui uno ore affirmant veritatem in omnibus querendam esse; ac certum esse tenendum ad hoc, ut actus nostri sint recti & habeant bonitatem moralem. Quibus addimus D. Thomam in opus. 73. de Usuris post princ. ubi sic ait. Quoniam verò in dubiis quorum veritas cognitio salutaris est & incognita periculum ingerit humane salutis: admodum utile est veritatem investigare; & temporibus nostris audivimus multas controversias inter Doctores, non solum in naturalibus, verum etiam in moralibus, in quibus periculum est diversa sentire & opinari; & præcipue in illa parte Justitiam, quæ commutativa dicitur à Philosophis. Hæc ibi. Rursus hoc est contra Philosophorum traditiones; ut quid enim definunt prudentiam esse habitum cum ratione vera circa bona humana; actuum & illius obiectum esse verum, si esse supra vires humanas verum attingere? Quippè ad veritatem hæti homines; & ut plurimum veritatem consequuntur, ut inquit Aristoteles lib. 1. Rhet. cap. 1. Facta ergo unumquodque quod in se est; ut verum assurgatur: id est, utatur ratione per quam potest comprehendere verum; & invocet adiutorium Dei: prout hæc verba exponit Alex. de Ales in 2. par. Summ. quest. 29. num. 8. § 1. Demum imaginariam hanc impossibilitatem assedendi veritatem funditis everunt aurea verba Sancti Thomæ in princ. opusc. 73. de Usuris, quæ sic se habent: Omnis homo naturè non degenerans, veritatem amat & eam scire super omnia desiderat: quam si quis concupiscit vero corde & eam quaesiverit in simplicitate cordis, ipsa seipsum manifestabit. Et Deus qui hoc promissit verax est & eam præbet diligentia se: sicur,

scriptum est, Sap. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Eccles. 1. Fiti concupiscens sapientiam. Accede ad illam & Dominus præbetit illam tibi. Invoco ipsam, ne me errare permittat in periculo anime mee & in laqueum aliorum; sed illuminare dignetur oculos caliginosos ipsa suo lumine, sine quo nemo valet ad lumen veritatis usquequaque peringere. Amen. Hæc tamen verba S. Thomæ. Confundantur ergo & erubescant sequaces probabilitatum, qui afferunt esse supra facultatem humanam habere certitudinem de eligibilibus & ad veritatem pervenire; & idem Deum ad hoc obligare, ne requiratur à nobis impossibilia. Imò enim ex prædictis convincitur id non modo esse possibile; sed etiam facile, ut plurimum contingat & secundum naturam. Et hic junge quæ dicuntur infra in 3. quest. in responsione ad 6. argumentum num. 294. & seqq. Neque obstat, quod prudentia sit de non necessariis & veritate circa obiectum contingens aliter se habere; & circa particularia quæ non sunt scibilia. Quoniam, ut inquit S. Thomas in 2. 2. quest. 47. art. 5. ad 3. Agibilia sunt materia prudentiæ, secundum quod sunt obiectum rationis: scilicet sub ratione veri. Præterea est agibilia sint contingentia; tamen, ut inquit Schola Salmanticensis superius relata in 19. fundamento, num. 85. Virtus intellectus practici in eo sita est; ut res seu actiones esse contingentes, formæ infallibiles per quam intellectus practicus in eas insit: adqueantur. Habet igitur prudentia aliquod iudicium certum & infallibile, quo etiam in obiecta fallibilia infallibiliter tendat. Atque ita obiectum prudentiæ, esse certum, tenent communiter Doctores & in specie Cajetanus in 2. 2. quest. 47. artic. 3. Medina in 1. 2. quest. 19. artic. 6. Azor. institut. moral. part. 1. lib. 3. cap. 25. quest. 2. Post Alexandrum de Ales in Summ. part. quest. 26.

Ad septimum respondetur, diligendo antecedens. Nam aut quærimus de Lectorem & Magistris, qui habent omni docendi in Scholis; & tales si pro regula eorum doctrine speculate assument & docerent opinionem probabilem, quæ se habet ad verum & falsum & multoties falluntur & fallunt: vix possent à deceptionis periculo exulari ex his quæ scriptis S. Bonaventuræ supracit. in 16. fundamento. Aut querimus de alio, qui omni docendi non habent; Et nihil mirum si possint aspicere quæcumque opinionem probabilem, quia in speculatione ubi de nullis præiudicio agitur: licet enim eligere opinionem nedum probabilem, sed etiam falsam: ut est text. c. In quibus, 22. quest. 2. & scripti plenius in c. Firmiter, à n. 53. supr. de Summ. Trinit. & Fide Catholica. Quæ distinctio in effectu est S. Thomæ in quolib. 3. art. 10. Deinde respondetur à speculativo non posse inferri ad moralia, in quibus agitur de peccati periculo: ut dictum est sup. in respons. ad 4. argum.

Ad octavum patet responso ex dictis sup. in respons. ad 5. & 6. vers. Neque obstat, quod prudentia.

Ad nonum respondetur, negando majorem; quia ex Præcepto Sacrorum Canonum, tenetur eligere partem tutiorem, non solum in qui dubius est: ut in iuribus in contrarium allegatis: sed etiam in qui habet formidinem ex credulitate levi: ut sunt textus clari in c. per tuos, il. 2. de Simon. & in c. Inquisitioni, de sentent. excommuni. ponderando illos; ut dixi supra in 24. fundamento, num. 95. & 96. Ratio est, quia etiam sic formidans & fluctuans exponit se discrimini: ut ibi dixi vers. Et ratio decisivum est & constat & dicitur in 6. & 7. fundamentis; & in hoc casu etiam loquitur S. Thomas quodlibet. 8. art. 13. ut plene ostensum est in fundamentis 25. n. 77.

Ad ultimum respondetur, doctrinam hanc de liberà electione opinionis probabiliæ, esse novam in Ecclesia & nostro sæculo introductam: ut sup. diximus num. 23. Nam veteres Scholastici oppositum docuerunt tradentes Theoricam, quæ usui probabilitatum omnino adversatur: ut constat ex dictis sup. in 14. fundamentis cum pluribus sequentibus. Quocirca non possumus doctrinam recentiorum Theologorum approbare, qui redurgamus & improbemus doctrinam antiquorum Sapientum consuetudine Ecclesiæ per tot sæcula roboratam: qui contrarias regulas tradiderunt. Consultus autem est à modernis recedere & veteribus numerò pluribus adhærere, secundum illud. Job. 12. 13. In antiquis est sapientia de suis patribus infra num. 349. Atque ita regula, quod à pluribus quaeritur sapientibus faciliùs invenitur & alio in argumento contrario adductæ in oppositum retorquetur. Et ex his expedita sit hæc prima questio.

Veniò nunc ad secundam quaestionem principalem, videlicet: An ex duabus opinionibus oppositis æquè probabilibus vel quasi, liberum sit cuiilibet sequi utramque vel alteram quam voluerit.

Pro forestate affirmativà quam sequuntur recentiores Theologi supra citati per discussam à num. 25. & præter-

tim num. 30. & 31. supponendum est non implicare duas contradictorias opiniones esse probabiles; nam probabilem esse nihil est aliud, quam veram appareat ex aliquo fundamento non levi. Potest autem utraque contradictoria per diversa motiva sine media cognoscendi apparere vera; & sic à potentia rationali iudicari probabilis. Et quamvis Vázquez in 1. 2. quest. 10. art. 6. disp. 62. c. 3. num. 10. & Azor. Institut. moral. tom. 1. lib. 2. c. 16. quest. 2. & 3. & c. 17. quest. 9. dicant non posse eundem intellectum per propria & intrinseca rei principia: id est, per causas rei aut effectus illius; aut absurda & impossibilia inde deducenda: iudicare utramque opinionem probabilem, quia id esse intellectum duobus contradictionis assentiri; sed bene posse per extrinseca principia: id est, Doctorum autoritatem iudicare contrariam opinionem esse probabilem: tamen eam refellit Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. num. 12. ubi asserit etiam ex principis intrinsecis, posse intellectum utramque partem contradictionis opinari seu illi assentiri, quia non repugnat ex illdem principis diversimodè intellectus seu applicatis, contrarias opiniones oriri.

Et posto hoc fundamentum probatur hæc sententia ex omnibus argumentis superius adductis in precedenti quaestione pro parte affirmativà, à num. 45. usque ad num. 59. Nam unumquodque illorum; videlicet qui eligit probabile, prudenter agit, non exponit se discrimini, habet certitudinem in moralibus requisitam ad honestè operandum, & reliqua omnia vendicant sibi locum, etiam utraque opinio sit æquè probabilis; si quidem qui eligit alteram vel utramque, adhuc eligit quod probabile est. Non enim una desinit esse probabilis, ex eo quod contraria similiter probabilis sit; cum non implicet utramque partem contradictionis esse probabilem: ut dictum est sup. proximè in supposito.

Verum his non obstantibus, contrarium videtur tenendum: videlicet ex duabus opinionibus oppositis æquè probabilibus vel quasi, nequaquam esse liberum sequi utramque & longè minis utramque. Probatur autem hæc sententia 26. fundamentis superius adductis in 1. quest. pro parte negativà à num. 59. usque ad num. 111. cum enim singula probent non esse licitum sequi opinionem specificentem actum pro licito, quando illa sola agnoscutur esse probabiles: eo quod intellectus non reflectat ad contrariam nec consideret an pro illa extant rationes vel autoritates moventes: à fortiori probant non esse licitum sequi opinionem probabilem, quando opposita agnoscutur esse æquè probabilis: unde supposita veritate conclusionis firmata in 1. quest. hæc 2. questio est de indubitabili.

Sed nihilominus quatenus etiam ejus veritas revocaretur in dubium: adhuc tamen ex illa non liceret inferre ad falsum præteritum. Ratio diverfitatis est, quia cum una tantum opinio iudicatur esse probabilis iuxta terminos quaestiois precedenti: intellectus non est proprie dubius, sed illi assentiri licet opinativè & cum formidine partis alterius. At verò cum utraque opinio est probabilis iuxta terminos hujus quaestiois: intellectus propter æquilibrio rationum manet suspensus & dubius, ac neutri assentitur: ut mox probabitur latissimè à numero 125. usque ad num. 171.

Primum igitur & principale fundamentum pro hac sententia constituitur in tribus conclusionibus infra scriptis.

Prima conclusio est: Qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles vel quasi æqualiter, non est certus moraliter de illarum veritate; sed dubius.

Secunda conclusio: Qui dubius est in morali materia in qua vertitur salutis periculum, tenetur ex Præcepto sequi opinionem tutiorem.

Tertia conclusio: Si minimè appareat quænam opinio sit tutior, tenetur sequi regulas à Jure præscriptas. Hæc tres conclusiones in quibus consistit vis tota præsentis dissertationis, sunt figillatim probantur.

Prima conclusio: id est qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles vel quasi æqualiter, non est moraliter certus; sed dubius.

Probatur primo, quia ut idem intellectus simul opinetur duas opiniones contrarias æquè probabiles, non tantum moraliter; sed etiam naturaliter & philosophice est impossibile: quod sic ostenditur, nam opinari nihil aliud est quam ex probabilibus conjecturis credere seu iudicare rem veram esse illicque assentiri: non quidem cum omnimodò certitudine, sed cum formidine partis oppositæ; id est formidando, ne pars opposita vera sit. Quod satis clarè adnotavit Bald. in l. Cum in antiquioribus in 3. quest. num. 6. C. de Jur. delib. dicens: opinio est, quando quis ex probabilibus conjecturis credit id quod est verum: licet certitudinè non noverit. Et docuit S. Bernardus lib. 4. de consideratione, c. 2. ibi. Ceterum opinio certis nihil habens: verum per verisimilitudinem quaerit patius quam apprehendit. Et apertius ibi: Opinio est quasi pro vero habere aliquid;

112

In l. Omnis definitio, ff. De regul. jur. Quod cum ita sit, inquiri quid sit formido illa que intrinsece inest opinioni...

His positis, probatur hæc sententia inevitabili hoc argumento. Quisquis habet suspensionem, formidinem, scrupulum seu levem credulitatem...

Major propositio probatur per textum rotundum, qui cavillari non potest in e. Per tuas, il. 2. de simon. ubi dicitur esse peccatum mortale operari contra conscientiam...

Ad idem est textus apertus in e. Inquisitioni de sentent. excom. ubi proponitur dubium: an conjux qui habet conscientiam de impedimento dirimente possit reddere...

Erratio decisionis est, quia secundum Cajetanum supra citatum, n. 88. qui formidat, vacillat & fluctuat; & qui fluctuat, ad neutram partem se determinat...

Vigesimo quinto, cum Juribus: ut supra ponderatis, concordat S. Thomas quodlib. 8. art. 13. ubi in puncto videtur determinare hanc questionem...

nis dabitur, eatenus simile quiddam ligatis patitur; utroque enim modo impossibile est ad alterutra procedere...

Vigesimo sexto & ultimo. Pro majori dilucidatione veritatis ante omnia supponendum est illud principium, tanquam certum & infallibile...

Et ex hoc fundamento apud eos solido & inconcusso deducunt omnes suas conclusiones: videlicet qui in actibus humanis eligit quod est probabile, non agit temere...

Et quidem nos credimus in eo magnum latere fallaciam seu equivocationem. Quod, ut pro nostri ingenii tenuitate, quantum Deus dederit: dilucide ostendamus...

Ad idem est textus apertus in e. Inquisitioni de sentent. excom. ubi proponitur dubium: an conjux qui habet conscientiam de impedimento dirimente possit reddere...

Erratio decisionis est, quia secundum Cajetanum supra citatum, n. 88. qui formidat, vacillat & fluctuat; & qui fluctuat, ad neutram partem se determinat...

Vigesimo quinto, cum Juribus: ut supra ponderatis, concordat S. Thomas quodlib. 8. art. 13. ubi in puncto videtur determinare hanc questionem...

seniores probabilium, in moralibus ad recte & prudenter operandum sufficiens opinionem probabilem: hoc enim nunquam somniavit Aristoteles, quin potius opinionem excludit & contradistinxit ad prudentiam & alius virtutibus intellectualibus...

1001 Date huic infantem vivum; & non occidatur: hæc est enim mater ejus. Unde Judicium Salomonis non fuit probabile, sed omnino certum...

aliam semiplenam: simul juncta plene probant. Casus est in e. Cum dilectus, de success. ab intest. & notat Bar. ubi supra. Item unus testis & fama publica eo casu quo faceret semiplenam...

Supereit nunc ut respondeamus ad argumenta contraria, pro quorum solutione plenum omnium advertere oportet duobus modis posse contingere...

nat ad utramque partem vel ad alteram quam maluerit, quasi tunc, quamvis propositio sit in se dubia, tamen intellectus in illius apprehensione & intelligentia non sit dubius, sed moraliter certus. Id, inquam non obstat, cum quia naturaliter est impossibile; ut intellectus præbeat assensum opinativum duabus propositionibus contradictoriis, vel eorum alteri, quando rationes utrinque sunt pares, ut evidenter monstratum est in duobus argumentis præcedentibus. Tam quia cum propositio propter æquilibrium rationum fit in se dubia secundum Theoricam Aristotelis, oportet & intellectum in illius intelligentia esse dubium. Ratio est evidens, quia cum intellectus non habeat libertatem opinandi ut liber, sed cogatur obiecto se conformare, ut ex Philosopho ostensum est in præcedenti argumento, & docet S. Thomas in 1. *sentent. dist. 48. art. 3. ad 1. utique* propositio in se dubie minime potest assentiri, nec eam iudicare probabiliter veram esse, quod est opinari, sed violenter cogitur eam iudicare, sicut in se est; alioquin iudicaret esse quod non est, nec opinaretur, sed fingere. Si igitur vult obiecto se conformare & non fingere, necesse est ut dubitet, quia in re dubia non potest esse moraliter certus. Et hoc est, quod Canones attestantur, in re dubia sententiam certam ferri non posse, c. *Habuisse*, 33. *dist. c. Græve*, 11. *quæst. 3. glossa in c. Ad audientiam*, in *verb. In dubiis de homic. & in c. Licet casum*, in *verb. uti possidentis de probat. Vel et melius;*

143 Problemata dubitationem non habent inflexibilem & secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem & intelligentiam humanam; c. *Intelligentia*, de *verb. signific. Unde cum dicimus res esse dubias, ut in ipsius *ff. De reb. dub. hoc non idem dicimus, quod verè, & intrinsecè ita sit, sed improprè loquimur, & secundum nostrum modum intelligendi: nam veritas ejujsque rei in se est certa & inflexibilis; sed intellectus humanus est dubius, quia propter eius imbecillitatem non intuetur rem sicut in se est, & idè contraria ratiocinationum, & dubitac. & hoc est, quod ait Philosophus loco citato, dum dicit: Sunt autem problemata, de quibus contrarii sunt syllogismi, id est, de quibus intellectus contrarios format syllogismos: nam syllogizare & ratiocinari est operatio intellectus humani. Quod fit, ut in Deo, cui nihil est absconditum, sed omnia sunt plana & aperta, c. *Deus omnipotens* 21. *quæst. 1. c. Novit de iudicis*, non sint problemata, neque probabilia, neque syllogismi, quia intellectus Divinus cognoscit intellectum simpliciter quidditatis, non autem componendo & ratiocinando: ut docet Sanctus Thomas in 1. *part. quæst. 85. art. 5. & sicut legitur in c. A nobis*, il. 2. *de sentent. excommunic. Judicium Dei semper immititur veritati, quæ nunquam fallit nec fallitur; Judicium verò Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam fallere sæpè contingit & falli. Et patent exempla in c. Fraternalitatis, de frigid. & malef. & in c. Si quis non recto, 24. quæst. 3. Dum ergo Aristoteles dicit, problemata dubitationem habere propter rationes utrinque inæquales: nihil aliud sentit quam intellectum in apprehensione & intelligentia problematum esse dubium propter rationes quæ cognoscit esse ex utraque parte probabiles & de quibus contrarios format syllogismos. Quarè ibi est textus inevitabilis: quod is qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, non est moraliter certus sed dubius. Idque dilucet verbis docuit S. Thomas de *Veritat. quæst. 14. art. 1. ait enim: Intellectus noster respectu partium contradictionis se habet diversimodè; quando enim non magis inclinatur in unam quàm in aliam; vel propter defectum moventium, sicut in problematibus de quibus rationes non habemus; vel propter apertam æqualitatem earum quæ movent ad utramque partem; & ita est dubitantis dispositio quæ factatur inter duas partes contradictionis. Hæc S. Doctor. Sed & Silvester in *Summ. in verb. Dubius*, in *princ. inquit: Primò dubitac. de aliquo vel circa aliquod, quando habet rationes ad utramque partem æqualiter aut quasi æqualiter moventes: ita quod non inclinatur ad hoc magis quàm ad illud notabiliter; & Card. Paleor. de *suer. Consist. consulto part. 4. qn. 4. postquam declaravit quid sit scientia, suspicio & scrupulus, in *verb. Et tamen, sic ait: Aliquando rationes utrinque æquales sese offerunt, ita ut animus non magis in unam quàm in alteram inclinet partem; & tunc ardet propter dubitac. & infra: Potest dubitatio ex ipsius rationibus oriri, quæ utrinque probabiles occurrunt, persequè enim accidit, ut partem vix habere videantur, distrahaturque animus in deliberando: utrum habeat an illam partem amplius debeat.*******

148 Probatum quod, hæc prima conclusio in c. *Nervi* 13. *dist. ubi pluribus exemplis offenditur eum qui agitur contrariis opinionibus & per rationes suas impellitur in utramque partem: propriè habere conscientiam dubiam atque perplexam. Quem textum ad propositum nostrum ponderat Petrus de Ansharano *conf. 216. incip. Inter communia.**

149 Probatum quinto, in c. *Fraternitatis, de frigid. & malef.* ubi lata fuerat sententia separationis thori ex errore probabilis: ut patet ibi: *Sententiam divorcii per errorem litè probabilitem novimus esse probatam.* Et tamen Innocentius III. dicit rem tunc temporis fuisse dubiam: ut constat ex illis verbis: *quandiu articulus iste dubitabitur.* Quem textum ad hoc similiter ponderat Oldrad. *conf. 286. incip. In electionis, num. 5. vers. Sed qui admittunt.*

Probatum sexto, in c. *Illud de presumpr. ubi in articulo: An inter liberam & servum, fuisset contractum Matrimonium, nec ne: ponderantur rationes pro utraque parte probabiles; & tamen res dubia ælimatur: ut patet ibi in huiusmodi dubitatione.*

Probatum septimo, efficaciter in c. *Inquisitioni, de sent. excomm. inducens illud: ut patet infra in secundo fundamentum principii pro hac sententia.*

Probatum octavo, in c. *Illud de cler. excomm. ministr. & in c. Per venerabilem, §. Rationibus, qui fil. sint legit. necnon in c. Veniens, de Presbyt. non baptizac. quos Canones iudem expendimus infra in 3. 4. & 5. fundamento.*

Probatum nono, in c. *Litteras, de rescriptis. Spoliat. ubi Papa, quamvis habeat omnia iura in serinio pectoris, c. 1. hoc titulo, lib. 6. & l. Omnia, C. D. Testam. Tamen ubi videt opinionem Doctorem probabilem, reputat illam materiam dubiam; nec libenter illis detrahit. Atque ita illum textum ad hoc allegat Petrus Epitropus Brixienis in *Rescript. in ver. Opinio.**

150 Probatum decimo, quia ut ait Aristoteles dedit Bald. in 1. *De statu, num. 1. ff. de Testam.* Dubitatio est æqualitas contrariarum ratiocinationum; nam ut ait Silvester in *verb. Opinio, num. 1.* dubitatio non habet rationem problematum ad alteram partem tantum, sed ad utramque æqualiter vel quasi; & secundum D. Thomam in 3. *sent. dist. 17. quæst. 2. art. 4. signat motum rationis super utraque parte contradictionis cum formidine determinandi alterum. Sed qui iudicat æque probabiles esse opinionem inter se oppositas: æqualiter ratiocinatur contraria, cum pro utraque parte former argumenta, & syllogismos, secundum Philosophum supra citatum 1. *Topic. c. 9. in princ.* vel certè utrinque habet rationes æquales cum formidine se determinandi ad alterum secundum S. Thomam: ergo dubitationem habet.*

151 Probatum undecimo, quia dubium est cum intellectus inter duas partes constitutus: quarum altera affirmat; altera negat: remanet suspensus & neutri affertur, quia non habet sufficientem motiva pro unâ parte magis quam pro alterâ: quæ inclinet & moveat ad assensum, r. In *Canonis, vers. Si autem, 19. dist. 1. In ambiguo, ff. De reb. dub. & notat gloss. in Rubrica, ff. De jur. & fact. ignoran. & Bart. in l. Admonendi, num. 19. & 20. ff. De jur. jur. Idèque: ut inquit Aristoteles 3. *Metaph. c. 1.* 152 quatenus dubitat, ætatenis simile quiddam ligatur patitur; utroque enim modo impossibile est ad utramque procedere. Ubi S. Thomas: *Dubitatio, inquit, de aliquo re hoc modo se habet ad mentem: sicut vinculum corporale ad corpus; & eundem effectum demonstrat: in quantum enim aliquis dubitat, in tantam patitur aliquid simile his qui sunt strictè ligati; sicut enim ille qui habet pedes ligatos, non potest in anteriora procedere secundum viam corporalem: ita ille qui dubitat quasi habens mentem ligatam, non potest ad interiora procedere secundum viam speculationis.* Hæc B. Thomas. Sed inde duas opiniones oppositas æque probabiles intellectui non habet sufficientem motiva, cur magis flexatur ad unam quàm ad alteram propter æquilibrium rationum. Ergo dubitat & simile quiddam ligatur patitur.*

Probatum duodecimo, quia ex communi Theologorum sententia: in actibus humanis; ad hoc ut quis honestè operetur: necesse est, ut habeat certitudinem saltem moralem de honestate operationis, c. *Si quis postus, & c. Si quis autem, in fin. de parit. dist. 7. & conitac ex dictis supra in præcedenti questione in 6. fundamento, num. 70. & num. 98.* Talis autem certitudo haberi non potest de utraque contradictoria, in quâ ex unâ parte affirmatur honestas operationis; ex altera negatur, quando utraque est æque probabiles; quia de neutra potest haberi; & intellectus fluctuat inter utramque: ut inquit Boetius *deci. 11. num. 28.* Ergo remanet conscientia æquilibris: ut loquitur Joannes Gerson apud Gabriel *dist. 15. quæst. 8. art. 2. dub. 2.* vel ut Silvester loquitur in *verb. Dubium & in ver. Opinio:* tunc sumus in dubio probabili, prout hoc distinguitur à dubio scrupuloso. Ad hoc bonus text. in c. *Inquisitioni, vers. In secundo autem casu de sent. excomm. muni.*

Probatum decimo tertio, quia ubi est contrarietas opinionum: non potest quibus utrique assentiri: cum impossibile sit, ut de se determinet ad opposita etiam probabiliter & cum formidine: ut sapius repetitum est; & probatur in 4.

153 Probatum decimo sexto, quia iudicare utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem: est iudicare utramque non minus apparere veram quam fallam: nam quilibet ex proprio motivo apparere vera & ex motivo sursi appolite apparere falsa; unumquodque enim motum quantum magis suam partem facit apparere veram; c. *Hositiolum in fin. 32. dist. 1. 1. ff. De his, qui sunt sui vel alien. jur.* & docet Card. Cajetan. supra citatus n. 88. Cum igitur ex utraque parte motiva sunt æqualia: utraque pars æqualiter apparebit vera & æqualiter apparebit falsa: Sed nullus potest opinari de propositione, quæ sibi æqualiter apparet vera & æqualiter sibi apparet falsa; eum opinari sit iudicare propositionem veram cum fusa formidine quod fit falsa: ut ostensum est *sup. num. 127.* Ergo cum intellectus iudicat utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, de neutra potest opinari; sed necessario dubitat.

154 Probatum decimo quarto, hæc prima conclusio, quia in paritate contrariorum motuum oportet quiescere; idèque corpus in vacuo nunquam movebitur: ut dicitur 4. *Physicor.* quoniam non est per magis determinetur ad hanc partem spatii, quam ad alteram; & corpus si esset ex æquo grave & leve; neque ascenderet: neque descenderet: siquidem non esset porior ratio qui determinaretur ad ascensum quam ad descensum. Et eandem rationem, si bruto esurienter proponeretur duo pabula in æquali distantia; ut in omnia essent paria: brutum ad nullum pabulum moveretur & fame periret. Quod clarè docuit Aristoteles assignans rationem quietis terre in medio, lib. 2. *de Cælo, text. 99.* in hæc verba: *Quemadmodum de capillo est sermo valde quidem; sed similiter valde extenso, quod non disruptur & de esuriente ac sitiente vehementer quidem; similiter autem & de esulente & pulemanti æqualiter distante; etenim hunc quiescere necessarium est.* Hæc ibi. Quod evidenter animi experientia comprobatur est: ut dicitur in Afino Buridan. Et Bartholomæus Medina in 1. 2. *quæst. 13. art. 2.* in solutione primi, testatur se noville hominem quemdam dementem: cui, propositus duobus pomis in æquali distantia cruciabat ut comederet & non poterat, nisi ab eodem applicaretur potius ad unum quam ad aliud. Ergo similiter necessarium est intellectum quiescere, ubi rationes utrinque sunt æquales; cum non sit porior ratio quare flexatur in unam quam in aliam partem; intellectus enim ita movetur ab obiecto veri, sicut appetit sensitivus bruti ab obiecto delectabili. S. Thomas in 1. 2. *quæst. 13. art. 2. in corp. & ad 2.* Et quemadmodum brutum non agit liberè; sed naturaliter, cum sit determinatum ad unum particulare secundum ordinem nature: ut ibi dicitur, similiter & intellectus, quoniam patitur ab intelligibili ut sensu à sensibili: ut patet in 3. *de Animâ, text. 3.* Unde sicut sensum factum in actu per speciem sensibilem necesse est sentire; ita & intellectum factum in actu per speciem intelligibilem necesse est intelligere; ut inquit S. Thomas *contra Gentiles lib. 1. c. 46. in 2. notab.* Et quamvis voluntas propositis duobus bonis per intellectum possit unum eligere & alterum rebus, cum habeat libertatem contrarietatis l. *Libertas, ff. De stat. homin. & docet S. Thomas in 1. *part. quæst. 83. art. 1.* tamen secus est in intellectu, quia non agit liberè; sed cogitur ab intelligibili, licet voluntas non cogatur ab appetibili: ut idem docuit in 1. *sent. dist. 48. art. 3. ad 1.* ait enim: *Defectus intellectus non est in potestate nostrè, sicut defectus voluntatis; quia intellectus violenter cogitur quandoque rationibus: ut in 5. *Metaph. non autem voluntas. Quamobrem sicut brutum, cum obiectum delectabile utrinque est æquale; necessariò quiescit: ut dictum est; ita & intellectum præ dubio quiescere oportet, cum obiectum veri ex utraque parte est æquale; nam dubitatio ligat rationem, ne possit procedere: ut habetur in 3. *Metaph. text. 1.* Et tradit idem S. Thomas in 3. *sent. dist. 17. quæst. 5. art. 4.* Quod enim in appetitu est profectio & fuga: in intellectu est affirmatio vel negatio, ut docet Aristoteles lib. 6. *Moral. c. 2.* Unde sicut appetitus in obiectorum sensibilibus æqualitate, nec persequitur nec fugit; sed quiescit: ita & intellectus in æqualitate obiectorum intelligibilem nec affirmat nec negat; sed necessariò hæret.***

157 Probatum decimo quinto, quia certitudo nihil est aliud quam determinatio intellectus ad unum: ut definit. S. Thomas alias citatus in 3. *sent. dist. 23. quæst. 2. art. 2. q. 3.* Non potest autem intellectus ad unum se determinare, cum motiva hinc inde sunt æqualia; quia non est ratio cur se determinet ad unam partem magis quam ad alteram; & idè cogitur quiescere: ut supra proximè probatum est. Ergo certitudinem non habet; sed dubitat: nam aut ait gloss. prima in l. *De statu, ff. De testament. dubitans appellat animum suum ad plura & nescit quid eligat; & Bart. in l. Admonendi ff. De iur. jur. Dubius, inquit, dicitur qui non certitudinem scit; sed applicat animum suum ad semiplenam probationem & eum sequitur Bald. in l. In bona Fidei; n. 15. C. de reb. cred.*

158 Probatum decimo sexto, quia iudicare utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem: est iudicare utramque non minus apparere veram quam fallam: nam quilibet ex proprio motivo apparere vera & ex motivo sursi appolite apparere falsa; unumquodque enim motum quantum magis suam partem facit apparere veram; c. *Hositiolum in fin. 32. dist. 1. 1. ff. De his, qui sunt sui vel alien. jur.* & docet Card. Cajetan. supra citatus n. 88. Cum igitur ex utraque parte motiva sunt æqualia: utraque pars æqualiter apparebit vera & æqualiter apparebit falsa: Sed nullus potest opinari de propositione, quæ sibi æqualiter apparet vera & æqualiter sibi apparet falsa; eum opinari sit iudicare propositionem veram cum fusa formidine quod fit falsa: ut ostensum est *sup. num. 127.* Ergo cum intellectus iudicat utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, de neutra potest opinari; sed necessario dubitat.

159 Probatum decimo septimo & ultimo edem Conclusio, quia: ut Isidorus scripsit in *lib. Etymol.* Dubium est motus indifferens in utramque partem contradictionis: ut ait Bald. in d. l. *De statu, num. 1. De resham.* Dubitatio est æqualitas contrariorum motuum mentis & tener medium inter errare & scire. Quamvis autem aliqua opinio per se solum considerata videatur probabiliter vera, eò quod habeat pro se rationes congruas & sufficentes: tamen cum primò apparet, oppositam quoque esse probabilem: rationes illius confutantur per rationes alterius & sit æqualitas contrariorum motuum mentis; & sic dubitatio, que nihil aliud est, quam æquilibrium intellectus inter duo extrema. Textus est clarus in l. *Si pater, ff. De heredi. instit. Quemadmodum probationes etiam certæ & liquidæ per contrarias similes conguassantur, secundum glossam communiter approbatam in c. *Licet casum, in ver. Uti possidentis de probation. Felin. & Dec. in c. In presentia sub. num. 12. cod. tit. Seraph. *deci. 619. sub. num. 3. & 9.* Exemplum dictum 160 potest ex questione facti in l. *Si ita fuerit legatum, ff. De reb. dub. Si legatum Sempronio amico, fuerit legitimum & duo sint Sempronij æquæ charitate conjuncti: queritur, cui legatum debeat? Unus Sempronius dedit assiduum cum testatore familiaritatem, mutua obsequia & beneficia; & alia plura his similia. Habet ergo hic Sempronius rationes probabiles, ob quas ei legatum adjudicari debeat; sed & alter Sempronius probat amicitiam pluribus argumentis ejusdem ponderis: unde & hic habet pro se rationes insufficientes, si seorsum expendantur. Verum, si conferantur invicem rationes utriusque: res prorps dubia est. Vis cognoscere quam dubia? Legatum præ omnimodò ambiguitate & incertitudine vitatur; & neutri debeat: ut ibi deciditur; & concordat text. in l. 3. §. Si dubius, ff. de adim. lega. Simile in l. *Si duo ff. uti possidentis & in c. Tunc fraternalitatis de proben.* Sic cum duo Judices dati contrarias sententias dederunt: Modestinus ait, utramque sententiam in pendenti esse, l. *Duo Judices dati, iudicis glossa 1. ff. de re iudic. & scripsit diverse fidem sibi invicem derogantes, ab unâ eademque parte prolata nihil similitatis habere poterunt: dicit text. in l. *Scriptura, C. de fili. instrum.*****

162 Quemadmodum autem sit æquilibrium intellectus & dubitatio ex principis intrinsecis rationum utrinque parium: ut plene ostensum est supra; ita ex principis extrinsecis autoritatum, si ex utraque parte sint æquales: c. In *Canonis, vers. Si autem, 19. dist. 1. Accepit exempla. Teter aliquam opinionem Innocentius Pater & organum veritatis: ut ait Archid. in c. 1. *vol. 2. prope fin. vers. quæst. uti Hostiensis de excep. lib. 6. Item Pater Juris & Canoniarum, secundum Speculat. in prooimio Specul. & Roman. in report. l. Si verè, §. De viro in 54. *fallent. ff. solut. Matrim. Tu illico acquiescis illius auctoritati & opinionem illam problematem reputas, ad text. in l. Septimo mense, ff. de stat. homin. At postea reperis oppositum sentire Hostiensem, quem idem Speculat. ubi supra lumen Juris appellat; vel Joannem Andream, qui iudicac scientiam Juris Canonici dicitur à Bald. in *princ. lectur. feudor. Pater & illuminator Juris Canonici à Federico de Sen. *conf. 14. incip. Monachus Perusinus in fin. Princeps Canoniarum; & fons & tuba utriusque Juris à Jaf. in l. 1. in 2. lectur. C. de Summâ Trinitate & Fide Catholicâ & in l. Sancimus, C. de testam. post Card. in prooimio, Clem. §. Captivus in princ. Jam ergo autoritate quoque Hostiensis & Joannis Andreae: tu æqualiter perualus necis quò flexas animum; sed fluctuas inter utramque: ut inquit Boetius *deci. 55. num. 28.* & dubiam reputas Innocentij opinionem, quam ob illius autoritatem antè problematem iudicaverat. Rursus 164 vides unam sententiam probari ab Archidiano, cuius dicta non in glossa; sed in textu profertur se recipere. Joannes Andr. in *prooim. Sec. in gloss. 1. & ejus opinio etiam singularis super sexto libro Decretalium prevalet communi, secundum******

44 dum Felinus in c. 1. n. 54. in d. limit. sup. eod. ubi allegat det. Rota 348. in aut. Sed deinde occurrit glos. contrarium sententi...

Secunda autem conclusio, videlicet: Qui dubius est in 174 moralis materia, in qua veritur salutis periculum, tenetur ex Precepto sequi partem tutiorem...

Preceptum sub possessione abinentia a carnibus. Porro hanc doctrinam multo periculosius est saluti animarum...

Nec quidquam obstat, quod in pari causa melior sit conditio possidentis. Siquidem hac regula procedit in materia iuribus...

preceptum

M

Philalecius in *praalleg. tract. de opinionum praxi, quæst. 7.* verb. Dico quinto pag. 148. & *vers. Dicit in materia sustinenda pag. 149.* & *vers. Minor probatur pag. 151.* Exemplificat in eo qui emittit votum; & dubius est an illud adimpleverit nec ne; possessio enim fuit pro Precepto & non pro libertate, cum præcesserit obligatio. Et quamvis contrarium putet in eo qui dubius est an votum emiserit, quia tunc secundum eum possessio fuit pro libertate & non pro Precepto: tamen hoc itare non potest; ponamus enim revera hominem emisisse votum, sed postea non bene recordari & dubitare an illud emiserit nec ne. Sanè si dicat homo: ego profusus sum dubius an votum emiserim; & in hoc casu nolo me spoliate possessione meæ libertatis, cum nulla Lex me constituerit ad vovendum. *c. Integritas 32. quæst. 1.* Quia Dominus exigent oblatum; sed non dixit offerendum, *c. Nuptiarum in fin. 27. quæst. 1.* Contra Deus dicit: si tu es dubius ego certus sum te vovisse & idèd nullè esse possessio ex parte tua: sequere ergò in tuo dubio partem tutiorem & reddèd Altissimo vota tua: ut in Psalmo 44. 14. & in cap. Per tuas de voto. Quòd si adhuc infatid homo & dicat: forte ego non vovi; & Deus fect me non vovisse & idèd volo peregere in possessione libertatis meæ. Contra est, quia forte tu vovisti; & Deus fect te vovisse & sic incerta est tua possessio, quia si vovisti: possessio fuit pro Deo & Precepto, secundum illud Psal. 75. 12. *Vovete & reddite.* Si non vovisti: possessio fuit pro tua libertate: tu dubius es quid egeris & incertus es, ita ne sit vel non: quomòdò ergò potes perseverare in possessione; & ibi glossa in verb. amississe & l. Si id quod in prin. & §. fin. ff. de acquirit. possell. l. 1. §. sive autem ff. de vi & vi armat. Quare si tu facis adum de quo dubitas, an sit contra votum nec ne: utique exponis te periculo mortalitatis peccati; & idèd mortaliter peccas: etiãsi actus ex suo genere non sit malus, secundum Divum Thomam & Scorum proximè citatos; nec tibi suffragari potest præsentia quodlibet libertatis, cum incerta sit & dubium non tollat. Quòd tamen ex abundantia dictum fuit, quia reverà ineptissima est hæc contentio de portioritate possessionis inter Deum & hominem; & idèd nihil oblat regule Sacrorum Canonum de optione partis tutiori.

Obijciunt secundo, quòd prædicta regula de tutiori parte in dubio eligenda procedat tantum in dubio facti; in quibus terminis loquuntur, *c. ad audientiam, & significasti il. 2.* & *c. penult. de homic. non autem in dubio Juris.* Quòd tenent Suarez tom. 5. de *Conferat. disputat. 40. sect. 5.* & Sanchez in *Declar. tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 37.* Externum nullam rationem diverlitatis assignat; & in contrarium est textus in *c. illud de Cler. excomm. minissr. ubi in dubio Juris: an sententia excommunicationis lata a Delegato, non præmissa monitione liget nec ne: deciditur tutiorem partem esse eligendam.* Nec refert: quòd ille textus procedat in dubio Juris personæ: id est, cum jus sit quidem certum in seipso; sed quoniam putat illud esse dubium & habeat conscientiam erroneam: ut videtur sentire ibi glossa in fin. non autem in dubio Juris absoluto; ut distinguit Suarez *d. quæst. 5. vers. ulterius advertere oportet;* & Sanchez ubi *supra.* Si quidem neque inter hos duos casus assignari potest ulla sufficientis ratio differentia; nam cum jus sit absolutè dubium, aut quis credit illud esse certum aut credit esse dubium: si credit esse certum, tunc res est extra terminos presentis controversiæ, quia in non versatur in dubio; & idèd potest sequi opinionem minus tutam, etiãsi illa sit fallax, quia excusat propter ignorantiam Juris obcuri & intricati, secundum Innocentium in *cap. Per tuas il. 2. de Simon. aut credit illud esse jus dubium ficuti est; & tunc dubium Juris absolutum concurrat cum dubio personæ, cum quo operari non licet absque peccato: ut fatetur idem Suarez & Sanchez. Imò etiãsi jus sit certum & clarum & quis operetur secundum illud: tamen si opinetur esse dubium, peccat propter conscientiam erroneam & scrupulosam: ut est textus secundum verum & communem intellectum in *d. c. Per tuas, ex quo Butr. colligit in 3. not. peccare agentem contra conscientiam scrupulosam etiãsi erroneatè Juris.* Ergò multò magis peccat: si non solum conscientia, sed etiãsi jus ipsum sit dubium; quia in primo casu agit contra conscientiam, quæ dubia est; sed non contra legem, quæ in se est clara. At in 2. cum dubium furgat ex utroque capite, agit non solum contra conscientiam, sed etiãsi contra Legem: ut declarat S. Thomas *quodlib. 3. quæst. 12. art. 27. de quodlib. 8. art. 13. Quamobrem Petrus de Lorcà in 1. 2. disp. 28. membr. 2.* dicit hæc doctrinam de opinionè partis tutioris esse universalem tam in dubio Juris, quam in dubio facti vel personæ propter identitatis rationem periculi vitandi, & esse una-*

nim omnium sententiam, quam tradit S. Thomas *d. quodlib. 8. art. 13. Adrian. quodlib. 2.* Covarruvias in *Clem. Si furiosus, in prin. num. 3.* & omnes Summittit in verb. *Dubium.* Majol. de *irreg. lib. 5. c. 51. num. 2. limitatur;* Paulus Burgos *cod. tract. par. 1. quæst. 3. num. 10.* Et tunc Valquez in *1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 65. n. 9.* & *13. disp. 66. c. 1. per totum.* Præterea etiã in dubio Juris absolutè tutiorem partem esse eligendam probant quatuor textus ad litteram. Primus est in *Clem. Exivi. §. Item præterea, de verborum significat.* Ubi in quæst. meri Juris: an Fratres minores teneantur sub Precepto mortalitatis absolutè: an Ordinatus ante Baptismum receperit charactèrem; Innocentius III. respondit: *In hoc dubitabili casu, quòd tutius est: sequentes mandamus, quatenus ipsorum per singulos Ordines usque ad Sacerdotium promoveri procuret.* Tertius in *c. Cum desideres, vers. scilicet de quæstionibus, de sent. excomm. ubi consultus Pontifex de dubio Juris meri: an communicare liceat cum eo, quem fama vulgarè percussisse Clericum; respondit in tutiorem partem ab ejus participatione abstinendum esse.* Quartus est in *c. fin. 14. disp. ibi: In iii qua dubia fuerint aut abscuræ, id noverimus sequendum.* Et præterea in dubio Juris debere quæ tutiorem partem eligere & reputare re excommunicatum, tenet glossa *in c. Consultus de reg. quæ quavis de dubio generaliter loquitur: tamen propriè intelligenda est de dubio Juris, cum allegat iura quæ de dubio Juris loquuntur: nempe d. c. Illud, & c. Per tuas de sent. excomm. Idem tenent Hostiensis & Joan. Andreas in *c. fin. amò num. 3. de bigam. Butr. in d. c. Illud in fin. Card. in Clem. 1. quæst. 15. num. 10. in fin. de Sepult. Soc. in d. c. Per tuas, num. 18. Silveiter in ver. Absolutio 3. num. 14. dub. 10. Rota *devis. 1. num. 5. in fin. de bigam. in novis.* De dubio Juris videlicet: an liceat habere plures præbendas, similiter loquitur S. Thomas in *praalleg. quodlib. 8. art. 13. & quodlib. 9. art. 15.* prout etiã loquitur Scotus in *4. distict. 21. quæst. 6.* cujus hæc iura verba: *Hic breviter potest dici: quòd cum certum sit saniam trinitat purgatam secundum communem purgationem, esse materiam convenientem ad faciendum panem consecrabilè; & dubium sit an anylum sit hujusmodi materia & pars negativa nullus sit probabilior: non sine peccato quis se exponat tali dubio, maxime ille qui præparat hostias consecrandas.* Ex dist. 3. quæst. 2. ubi sic differit: *Et universatè in omnibus dubiis, quantùm ad materiam & formam, sunt tres maxime. Prima est ista: si possibilitas adeat, tutissima via est eligenda. Secunda: si non adeat possibilitas, via tutissima proxima est eligenda. Tertia est ista: cessante impossibilitate, cautè est suscipiendum quòd impossibilitas prohibebat.* Hæc Scotus. Et pondera illa verba universatè in omnibus dubiis, quæ proculdubio includunt etiã dubium Juris & non restringuntur ad materiam & formam Baptismi, de quo Scotus loquitur. Et ita hunc locum intellexit Tarrætus, hæc quæstionem exponens in §. si quis querat à Scoto. Quo loco omittendum non est: distinctionem inter dubium Juris, facti & personæ: ad alios effectus admitti etiã à Jurispræritis: ut notatur in *c. ult. in gloss. in ver. Ambiguit, 33. distict. 8.* & per Card. Mantic. de *tacit. & amb. conven. lib. 1. tit. 15. num. 16.* sed tamen dubium personæ apud eos non dicitur, cum persona dubitat; sed cum persona dubitatur, juxta textum in *cap. Quidam, 5. quæst. 1.***

Obijciunt tertio, quòd regula de electione partis tutioris procedat in dubio Juris præctico & non autem speculativo, ita ut speculativè & in abstracto si quis dubitet; an contractus aliquis sit licitus nec ne: libere amplecti possit opinionem minus tutam; sed si postea velit hæc & tunc eundem contractum celebrare: tunc omnino teneatur sequi partem tutiorem; & est converso, si præctice sit certus: licetè possit illum celebrare. Ita Sanchez in *Declar. tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 2.* & de *Matrimonio lib. 2. disp. 41. n. 6.* Laym. in *Theologia moralis lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. num. 8.* Becanus in *1. 2. tract. 1. c. 4. qu. 9. num. 4.* & consentit Suarez *de confidit. 40. sect. 6. num. 8.* Sed profectò secundum hæc doctrinam licitum est aliud sentire scilicet aliquid esse certum præctice, licet speculativè docere opiniones illas, quæ nec ipse nec auditores in præctice sequi possunt absque peccato: quòd valde absurdum est & contra text. in *c. Error, c. Quid enim & c. Constitut. & 83. disp. Item supponit hæc doctrinam esse diversè principis posse aliquem esse certum præctice, licet speculativè sit dubius: quòd est impossibile, cum intellectus præcticus nihil aliud sit quam extensus intellectus speculativus, nec differat ab eo nisi respectu finis, secundum S. Thomam*

in 1. part. quæst. 799. art. 11. Undè hæc distinctionem late consuevit supra num. 126. & præsertim 2. 126. & n. 137. eamque reprobat Corduba *lib. 3. quæst. 5.* & ineparam dicit ac similiter retellit efficaciter Petrus de Lorcà in *1. 2. de actibus humanis disp. 38. membr. 1.*

Obijciunt quarto, quòd eadem regula de tutiori opinionè in dubio eligenda, limitanda sit ad terminos *c. Ad audientiam, & c. Significasti, il. 2.* & *c. penult. de homic. ut procedat tantum in irregulitate, asserentes ita Pontifices flaruisse in odium homicidii & propter specialem indecèntiam quam habet ad Ministerium Sacrum. Ita Suarez de *disp. 40. sect. 6. num. 4.* & 13. & Sanchez *d. c. 10. num. 48.* & videtur sensisse Navar. in *c. Si quis autem, de penit. disp. 7. num. 41.* dum scripsit, tam in foro conscientie quam exteriori in dubiis tutiorem partem esse eligendam, vi Precepti in casibus à Jure expressis: quasi sentiat extra illos non temper esse Preceptum, sed consilium: ut dixerat num. 14. Verum hæc obiectio facile diluitur. Primò, quia Canones præcipiunt: ut eligatur pars tutior in omni materia; ubi veritur saluti periculum: ut in excommunicatione est textus in *d. c. illud, de cler. excomm. minissr.* In Matrimonio in *c. Juvenis, de sponsal.* In Penitentia in *c. Si quis postus, in c. Si quis autem, de penit. distict. 7.* In Sacramento Ordinis in *c. Veniens, de Presbyter. non baptiz.* In Baptismo in *c. Parvulis, de consecr. distict. 4.* & generaliter ubi agit de Precepto sub culpa mortali. In *Clem. Exivi. §. Item præterea, de verb. signifi. & in aliis Juribus supra citatis.* Undè & Sacra Congregatio Concilii aliàs consulta: An furiosus habens lucida intervalla ad Subdiaconatū Ordinem promotus, continere teneatur; respondit: Aut tempore Ordinationis non agitatur furore, durantis nempe illudis intervallis; & teneat, aut agitatur & non teneat, nisi ante furorem trabitit animum suspensum; aut non constat sane an infans mentis tunc esse; & item tenet. Deinde quia est prædicti Canonis: *Ad audientiam significasti & penult. de homic. loquitur in materia irregularitatis, quia ita contingit casus: tamen non deducit decisionem ex indecèntia ministrandi in Sacris Ordinibus cum dubio irregularitatis, prout facere debuissent si decisionem deducissent ex naturâ Sacramentalium; sed fundatur in principio illo, & ratione universali: quòd ubi veritur salutis periculum, in dubio pars tutior est eligenda.* Undè extendendi sunt ad latitudinem ipsius rationis, quia quodcumque ratio Legis vel Canonis est amplior; vel generalior dicto seu disposito: tunc ad amplitudinem rationis extenditur ipsa dispositio. Textus est in *l. Regula §. fin. & ibi Bart. & Bald. notant ff. De Juris & facti ignor. & in l. Nomen debitoris, §. fin. ff. De lega. 3. cum concord. de quibus per Abb. in *c. Si quis, num. 8. de testib. & Everardum in sua Centuriâ legalis, in loco de ratione legis largâ, sec.* Præsertim quia cum in hoc casu agatur de securitate animæ: lex etiã penalit dicitur favorabilior & extendenda ex rationis identitate: ut in *c. Penult. qui filii sint legit. adnotarunt Hostien. in fin. Joan. Andr. num. 5.* Anou. de *Butr. num. 9.* Anchar. n. 5. Abb. n. 5. & seqq. Præpof. n. 3. Bart. & DD. in *Authent. Sacramenta verbum C. Si adversus vendat.* Et ita jura illa intelligunt Expofitores, dum ex eis colligunt regulam generalem: quod in dubiis spectantibus ad salutem animæ & ubi agit de materia peccati: pars tutior est eligenda, ut in *d. c. Ad audientiam, de homic. Hostien. num. 3. in fin. & n. 4.* Butr. n. 2. Abb. *ed. n. vers. Aut agit in foro penitentiæ.* Joan. de Anan. n. 1. *vers. Aut agit.* Marian. Socin. n. 4. 18. 19. & 20. & Felin. n. 1. & in *d. c. Significasti, il. 2. ed. tit. Idem Hostien. n. 9. in fin. 10. & 15.* & Marian. Socin. num. 4. Et in verb. *Dubium.* Angel. n. 2. Silveiter quæst. 4. n. 7. Tabien. quæst. 2. n. 3. & generaliter in omni dubio etiam extra materiam irregularitatis loquuntur S. Thomas & Scotus, quorum verba superius retulimus n. 207. & 208. & 216. Nec dissentit Navar. *loco præallegato;* quia cum ratio illa de tutiori parte eligenda ad evitandum periculum peccati sit expressa in Canone: ubiunque viget illa ratio, casus dicitur à Jure expressus: ut per Calder. *cony. 147. in prin. aliàs unie. Ut lite pendet.***

Obijciunt demiquè, quòd si hæc ratio periculi indistinctè effet attendenda: non liceret sequi opinionem etiã probabiliorè, quando contraria est tutor. Et tamen hoc licitè esse fatentur omnes tam Theologi, quam Jurisperiti. Et constat ex *c. Placeat, in fin. de Cony. conjugat. & c. Nicena, 31. distict. cum multis similibus.* Sed & hæc obiectio facile diluitur, quia idcirco non teneatur sequi opinionem tutiorem, quando opposita est vetior seu probabilior; quia tunc nullo modo versamur in dubio, sed hæcitur ad illud extremum: quòd probabilis videlicet & sumus moralitè certi; nam & opinio vehementer pro certitudine habetur secundum glossam in *l. Irrepudianda,*

*in ver. Certus, ff. De acquirend. Hered. Bald. in l. Si quis extraneus, §. Sentendum, ff. cod. & in l. Cum in antiquioribus, in 3. quæst. nam 6. C. de Jur. deliber. Anchar. *cod. 354. Visti diligenter, num. 4.* *vers. Et quòd vehementer opinio.* Facit textus in *c. Veniens, in fin. ibi: Et hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, de Presbyter. non baptiz. & in c. Dixit Dominus, 32. quæst. 1. & in c. Afferre, de præsumpt. cum multis similibus.* Non igitur mirum, si eo casu non sit locus dispositioni Sacrorum Canonum qui non ardeant ad electionem securioris opinionis: nisi cum res dubia est, ut patet ex dictis supra num. 57. vel cum intellectus fluctuat inter utrumque extremum & ut dictum est num. 118. At secus est, cum quis judicat æquè probabilem utramque opinionem; quia tunc, cum sit dubius, ut abundè probatum est supra in primâ conclusione à num. 125. usque ad num. 171. teneatur omnino sequi opinionem tutiorem. Ita Silveiter in *ver. Opinio, num. 1. juncto & ver. Non desat, paulò ante num. 2.* & clarius in *ver. Dubium, quæst. 2. num. 2.* dicens: *Si datur casus, quòd opinio securior sit minus probabilis: notabiliter non est eligenda necessariò, quia jam cessat ratio dubii; si autem probabilis hinc inde esse æqualis: tutor eligenda esse necessariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalitatis.* Hæc ille. Et sequitur Navar. in *manual. c. 27. num. 184.* Hinc in questione illa. An circumstantia notabiliter aggravans sint necessarii in Confessione partende, cum res sit admodum controversa: eò quod partem affirmantem teneant Antiodorus, Alenis, Marullus, Cajetanus, Victoria, Sotus, Suarez & alii multi; partem verò negantem sequantur S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Torremcremata, S. Antoninus, Silveiter, Covarruvias & perierique alii: utique in hoc consensu qui judicat æquè probabilem esse utramque opinionem, tanquam dubius tenetur omnino sequi tutiorem: ne in re gravilimè exponat se salutis periculo. At verò si judicet probabiliorè esse sententiam D. Thomæ, quam communiore & probabiliorè dicit Navar. in *manual. c. 6. num. 6. vers. Insuper ostendit:* & cui apertè hodiè suffragatur Decretum Conc. Trident. *sess. 14. de Penitentia Sacramento c. 5.* ut scripsi plenius in *c. Omnis utriusque, num. 48. infra de penit. & remiss.* utique poterit illi tunc ad hæc: licet contraria sit tutor, quia cum sit certus moralitè; jam cessat ratio periculi: ut ex prædictis patet. Similiter B. Thomas tenet post lapsum in mortale, non oportere consentire sub Precepto statim, habita copâ Confessoris: nisi in paucissimis casibus ubi apud recententur in *4. dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæst. 4.* & cum eo tenet Ricardus. Sed Hugo de S. Victore & B. Bonaventura sunt in hoc contrariè opinionis. Neutra autem illarum reprobat: est B. Thomæ opinio communiter teneatur, quæ tamen minus tuta videtur. Qui ergo sequitur opinionem S. Thomæ tanquam probabiliorè utrumque minus tutam, non peccat. Ita formalitè B. Antoninus in *1. par. tit. 3. c. 10. de conscientia, reg. 4.* In varietate igitur opinionum indistinctè potest quilibet amplecti probabiliorè: dummodò tamen non habeat conscientiam opinionis oppositæ, sed credat eam solum quam sequitur esse veram; si enim contingeret, ut is qui sequitur opinionem probabiliorè specificantem actum pro licito ex reflexu ad contrariam opinionem probabilem; inciperet fluctuare ac formidare de veritate probabilioris, manente tali fluctuatione ac formidine, non posset opinionem illam utcumquè probabiliorè amplecti; sed teneatur sequi partem tutiorem, ut à peccati periculo se eximeret: aliqui habere conscientiam ex credulitate probabili seu ex credulitate levivi: quæ manente, operari non licet; & *Inquisitorio, de sent. excomm. & c. Per tuas, il. 2. de Simon. ubi hoc tenet Joan. Andr. col. 3. sub. num. 7. vers. Dicendum est igitur, & ibi etiam Butr. num. 9.* Abbas in *c. Litteras, num. 4. de resist. spoliat.* ubi nota, inquit, quòd etiã ad Ecclesiæ Preceptum non debet quis venire contra conscientiam probabilè; & quid orientis contra conscientiam, adificat ad gehennam; id est, peccat mortalitè; & fuffus dicitur est supra num. 95. & 96. Et in hoc præctico casu loquitur S. Thomas in *praalleg. quodlib. 8. art. 13.* si sedulo illius verba expendantur. Agit enim de illo qui ex conscientia habet certitudinem de opinione, quòd licet habeat plures præbendas; & tamen si ex contrariè opinionè Magistrorum adducatur in quendam dubitationem: id est, formidinem & etiã manente, plures præbendas habeat: exponit se discrimini & proculdubio peccato: ut latius dictum est supra in *25. fundamento num. 97.* Ex quibus itidem constat de veritate secundæ conclusionis: id est in dubiis, ubi veritur salutis periculum, pars tutior necessariò est eligenda.*

Tertia nunc sequitur conclusio, videlicet cum ex duabus opinionibus oppositis non appareat quæ sit tutor: in ea eligenda servandæ sunt regule à Jure præscriptæ. Quo